

ԼՈՐԵՆՍ

Լուս

ՆԱԲԱԹԱԹԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐ ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

35րդ ՏԱՐԻ
1905

ԹԻԻ 46 ՆՈՅՄ. 23

ԽՍԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ

Մ.ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

M. M. HASGALTIAN GAZ. Simeon

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ	Յ. Ալիբար եւ «Ա. Մամուլ»	1145
Թ. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ	Պօլսոյ Կեանքը (Թղթակց.)	1146
Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ	Սրբեցողին. եւ Հակալքականութիւն	1151
ՎԱՐՍՍՄ	«Հրաշալի Հեղուկը»	1156
Գ. ՊՈՒՊԼԻ	Շէրօք Հօլմի Յարուծիւնը	1162
	Քաղաքական	1166
	Լրաքաղ	1168

ՏՕՔ. Ա. ԱՐԵՒԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

Վ.ԿԱՅԵԱԼ ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

ԱՆԳԱՄԱՋՆՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ԵՒՆ. ԵՒՆ.

Ամեն վերաբուժական գործողութիւններ, Ակոաճերու պատկերներ, Bridge - Work, բորբոքող աշխատութիւններ, սակիի առանցքով գործեր, ճաշակ և կատարելագործութիւն:

Ամեն օր յ. 9 - 12 Կ. Ա. — յ. 2 - 5 Կ. Ե.

Պեղումի Լօֆալը, Թեկեֆիսիսի քաւածիկն դիմաց:

ՅՈՒՅԱԿՆԵՐ

1. ԴՐԱՄԻ. ԿՇԻՈՒ ԵՒ ԶԱՓԻ

Ա. Դրամները փոխելու համար բազմապատկելի թիւեր:

Բ. Անդր. սակոյ հաղարկորդաց արժողութիւնները:

Գ. Տարբեր դրամաց արժողութիւնները:

Դ. Զափեր: Ե. Կշիւներ:

2. Մէճիտիլէն տարբեր դրամներու վերածուած (յաւելւած է:)

3. Դրամները փոխելու համար բազմապատկելի թիւեր
(Զարեհիւն Բաղրամ-Բեմբ:)

Դիւն 2 Դրու (մեծա. 19)

Հասցէ՝ S. Boloubéyan

Service des Quais — Smyrne.

Բարմար - Քարու

Յ. ԲԱՐԱԶԵԱՆ ԵՒ ԸՆԴ.

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Կը ծախուին մեծ քանակութեամբ տպածոյ ֆանեւաներ, ինչպէս նաեւ զանազան տեսակի բամպակեղէն ապրանքներ գոհացուցիչ գիններով:

ԹԻԻ 46

23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1905

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

Ե Ի

“ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՍՈՒԼ,”

ՍԵ Ի կատուէն ետք՝ Ֆերմակ աղանին . . .

Ալփիարը ալ մերն է:

Մեր անգղագական քրօնիկագիրը, գեղեցիկ կիներու եւ փրնտուած գրագէտներու յատուկ՝ տեսակ մը կամշոտութեամբ պահ մը մեզմէ հեռանալէ յետոյ, իր բազմամիւ համակրողներու թելադրանքին եւ խմբագրութեանս հրաւերին վրայ, յանձն առած է յառաջիկայ շաբաթէն սկսեալ վերստին իր կանոնաւոր աշխատակցութիւնը նուիրել “Արեւելեան Մասուլ”ին:

Խմբագրութիւնս՝ հայ լրագրութեան տարեգրութեանց մէջ նմանը չտեսնուած զոհողութիւններով այդ գեղեցիկ աշխատակցութիւնն ապահովելէ վերջ, գոհութեամբ կ’ծանուցանէ իր ընծերցողներուն թէ ինչպէս 1903 եւ 1904 տարեշրջաններուն, նոյնպէս յառաջիկայ 1906 ին՝ ոչ մ. ա. Յ. Ալփիար՝ ամեն շաբաթ կանոնաւորապէս պիտի գրէ մեր թերթին մէջ իր հմայքոտ եւ պըրագեղ գրչով, այլ նաեւ

խոստացած է մեզ օգնել մեր խմբագրական գործին մէջ, որքան որ իր անձնական զբաղումները ներեն իրեն:

Մեր բազմամիւ ընթերցողներն առ հասարակ պիտի գիտնան անշուշտ գնահատել սոյն կարգադրութեան արժէքը, կարգադրութիւն մը՝ որ պիտի ապահովէ իրենց ընթերցումը սրամիտ, զուարթ եւ միեւնոյն ատեն հմտալից Քրօնիկներու եւ Ֆանթեզիներու շարքի մը որ հակառակ սինլըր քաշքշուկներու՝ անզուգական պիտի մնան արդի հայ լրագրութեան մէջ:

Եւ երբ աւելցնենք թէ մեր տաղանդաւոր եւ սրամիտ երգիծաբանը *միայն եւ միայն* «Արեւելեան Մամուլ»ի պիտի վերապահէ իր հմայքոտ խանդին արտադրութիւնները, կ'կարծենք թէ լիովին գոհացուցած պիտի ըլլանք մեր բաժանորդներու մէկ ջերմ փափաքը:

Ուրեմն յառաջիկայ շաբաթէն սկսեալ իրեն պիտի թողունք մեր դժուարահաս ընթերցողները գոհացնելու դժուարին եւ փափուկ պաշտօնը:

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԸ

Կ. Պոլիս, 12 Նոյեմ. 1905

Գեղարուեստի ճաշակը դժուարագոյն տակաւին այնքան զարգացած չէ մեր մէջ, որքան կը սիրենք կարծել: Մեր առօրեայ ու պարբերական թերթերը բան մը ըրած ունին այդ զարգացումին նպաստելու համար: Ընտանեկան եւ ընկերային հարցերու եւ կնիքական խնդիրներու ուսումնասիրութիւններով այնքան զբաղած են որ սիրնակ մը իսկ չեն սահմաներ գեղարուեստական կեանքին զօնէ գլխաւոր ուշադրաւ երեւոյթները պատկերացնելու համար: Մեր գեղարուեստի ըմբռնումը Հիւանդանոցի նուազամեծէսէն անդին չանցնիր: Տարին անգամ մը այդ երաժշտական աւելի կամ նուազ յաջող ցերեկոյթին եղծալինս եւ այս առթիւ քանի մը տող բան գրելինս՝ չափանիչն է մեր գեղարուեստասիրութեան: Նէլտա Րօմանին, ինչպէս Սօֆի Րէօսէրը, հրկուքն ալ անուանի արուեստագիտուհիներ, Պօլիս հկան եւ իրենց գեղեցիկ արուեստին վրայ հիացուցին Բերայի երաժշտասէրները: Ատոնց մէջ քանի՞ հոգի կային մեր հայ շայֆէն, որոնց փութկոտութիւնը խաղի սեղաններուն շուրջ հաւաքուելու՝ յանկարծ սառն անտարբերութեան մը կը փոխուի, երբ

խնդիրը դեղարուեստին չուրջը կը դառնայ: Բայց աւելին կայ: Նէլ-
տա Րօմանի եւ Սօֆի Րէօտէր, Եւրոպական սովորութեան հետեւե-
լով, հրաւէր ուղղեցին Մամուլի ներկայացուցիչներուն, որպէսզի
իրենց փորձերուն ներկայ դանուին եւ գաղափար մը կազմեն: Հայ
Մամուլին կողմէ ո՛չ ոք հետաքրքրուեցաւ, ո՛չ ոք իր մէջը փափաք
մը զգաց այս երկու արուեստագէտներուն շնորհալի հրաւերին պա-
տասխանելու եւ անոնք Բերայի անգլիաֆրանսական թերթի մը մէկ
խմբագիրը միայն ունեցան իբր ունկնդիր իրենց երաժշտական փոր-
ձերուն: Տաւալի պարագայ մըն է աս, որուն վրայ չուղեցինք խօսք
ընել Օր: Րէօտէրի հետ մեր տեսակցութեան միջոցին, զոր պատիւ
ունեցանք վայելել իբրեւ թղթակից Արեւ. Մաւնուլի Օր: Րէօտէր
հունգարուհի մըն է, որ Իւնիօն Ֆրանսէզի սրահին մէջ Սարաղազի,
Շօքէնի եւ ուրիշ վարպետներու լաւագոյն կտորները ջութակի վը-
րայ թարգմանեց հիւանդի արուեստով մը: Մեր խօսակցութիւնը
զլխաւորապէս դարձաւ ճշմարիտ արուեստագէտներու կեանքին ա-
մենէն փափուկ մէկ կէտին վրայ: Արուեստը ումանց համար նուր-
բականութիւն մը, կրօն մըն է, որ մարդկային ուրիշ ամէն պար-
տաւորութիւններէ հրաժարում կը պահանջէ անողորմաբար, բացար-
ձակ պաշտելութեան մը առարկայ դառնալու համար: Օր: Րէօտէր
ալ այս կարգի արուեստագէտներէն մէկն էր, որովհետեւ իմացած
էինք թէ հակառակ իր շնորհալի յատկութիւններուն, որոշած էր
ընտելութեամբ անաւանալ եւ իր կուսական սրահին բոլոր հրայրքն ու ա-
ւելանը նուիրել իր պաշտած Արուեստին: Օրիորդը շատ սահուն ֆը-
րանսերէնով մը ըսաւ մեզ որ եթէ արուեստը ամուսնական կեան-
քէն հրաժարում կը պարտաւորէ իրեն, միւս կողմէ չի վտարեր ըզ-
գացումին կարեւորութիւնը: Ամուսնական կեանքի սէրը արուես-
տագէտին ալ տուն կուտայ իր օրէնքը, ինչպէս կեանքի ո՛ր եւ է
դրադումի նուիրուած անձերու: Եւ յետոյ սէրը տաղանդին զար-
գացման զլխաւոր պայմանն է, եւ այն արուեստագէտը որ երբէք
սիրած չէ, չի կրնար լիովն ունեցած ըլլալ այն *je ne sais quoi*, որ
ամենախորունկ զգայնութիւններով եւ հոգիին բարձրագոյն թոհչ-
ներով կը թարգմանուի, — այսինքն սիրելու երջանկութիւնն ու
վիշապ: Արուեստագէտը պարտաւոր է սիրել, նո՛յն իսկ սիրելու
հաճոյքին համար, նո՛յն իսկ յուզում մը, թրթռացում մը, բարաս-
ուելու պէտք մը զգալու համար որ կ'այլափոխէ զինք եւ իսէալի
ներչնչումները կուտայ իրեն:

Արուեստագէտ Օրիորդը, իր ընտանեկան կեանքին վրայ խօսե-
լով, այսպէս շարունակեց. «— Վեց քոյր եմք, ամենքս ալ երա-
ժիշտ: Երեքը ամուսնացած են եւ դաւակներ ունին, որոնք իրենց
երջանկութիւնը կը կաղմեն: Խաղաղ ու հանգարտ կեանք մը կ'ան-
ցընեն ընտանեկան անուշ երգիքին տակ, իրենց ամուսններուն
գուրգուրանքին առարկայ դարձած: Միւս երեքը, որոնցմէ մին եւ

եմ, պիտի չամուսնանան: Անոնք մէկ քաղաքէն միւսը կը սուրան, այսօր հիւսիսի, վաղը հարաւի մէջ նուագահանդէսներ կը սարքեն, ծափերու զինովցնող աղմուկին ու դափնիներու բոյրին մէջ կ'ապրին, մահճաբարձ վակօնէն կ'իջնեն ու պանդոկի մը մէկ սենեակին մէջ կը հանգչին եւ փոխանակ ընտանեկան համախմբութեան մէջ ճաշելու, քանի մը պատառ բան կ'ուտեն ճաշարաններու մէջ, չըրջապատուած ա'յնպիսի անձերէ, որոնք երէկ անծանօթ էին, այսօր բարեկամ են ու վաղը պիտի մոռցուն յաւէտ, — վերջապէս ընտանեզուրկ էակներ են, ճիշդ այն վաշկատուններուն պէս, որոնք քաղաքէ քաղաք կը շրջին: Ի՛նչ, այս երկու վիճակներուն միջեւ, — մտայլ, միթառուներ բայց ստոյգ երջանկութիւնով առկայուն խաղաղ կեանքի մը եւ փառքի պսակով զարդարուած ու ծաղիկներու բոյրով, ծափերու աղմուկով ու զովեսաներու տարափով զինովցած այս կեանքին միջեւ, արուեստին նուիրուած մէկը չի կրնար վարանիլ եւ կ'ընտրէ երկրորդ վիճակը, որ, աւա՛ղ, շատ անգամ աղմկալի ու ոսկեղօծ բայց ա'յնքան դժնդակ միայնութեան մը դառնութիւնը ունի»:

Եւ այն միւս շնորհալի Իտալուհի՛ն, որ Բարմայի Բօնսէրվադուառէն վկայուած է եւ Նէլտա Բօմանի կը կոչուի, Ի՛նչ փափկանուշ, միսդիք երազայնութիւններ կը պարզուէ իր տաւիղին եււոլեան մըմունջներովը: Կարծես վաղնջական ժամանակներու ձայնն է որ կը թրթռայ յուշիկ յուշիկ եւ տաճարներու կամարին տակ երգուած մեղեդիներուն արձագանգը կը բերէ:

Պոլսոյ երաժշտասէրները շատ քիչ անգամ ասիթ ունեցած էին տաւիղի նուագահանդէս մը վայելելու: Աստուածաշունչ բուրող այս երաժշտական գործիքը աղմկալի նուագաբաններու արքայութիւնը չի պարզուէր, մինչդեռ կեանքի վառ գործունէութենէն զերազրդուած միւր զգայնութիւնները աւելի զօրաւոր յուզումներու կը տենչան: Ատեն մը կար, ուր ժողովուրդները տաւիղին ու վինին շնչտերէն կ'ազդուէին, բայց հիմակ այնպէս չէ: Եւ երբ մեղի կուգայ էակ մը, որուն փափուկ արուեստը եւ զգայունն ու տաղանդը ամենէն աւելի կը պատշաճին տաւիղի պէս բանաստեղծական գործիքի մը, կ'ողջունենք զայն իբրեւ *évocaieur* շատ հեռաւոր եւ շատ մոռցուած բաներու, որոնք հովուերգութեան բոյրը ունին: Եւ այս էակը, փոխանակ աղմուկի լեզուն խօսելու միւր զգայնութիւններուն, մեղմօրէն ու մեղամաղձօրէն կ'օրէ մեզ իւր տաւիղին անուշ երգերովը: Ասոր համար է որ լալու ահամայ իլճ մը եւ վաղնջական ժամանակներու մանկական անբժութեանց եւ միամտութեանց զուրկագին վերադարձում մը կ'ունենանք Նէլտա Բօմանիին երաժշտութիւնը լսելով: *Salle Adam*ին մէջ, ուր իտալացի արուեստագիտուհին իւր տաւիղին թիկերը լացուց, գրեթէ ո՛չ ոք կար մեր համայնքին զանազան դասակարգերէն:

Թատերական քուռնեններուն շրջանը սկսած է Բերայի մէջ: Կալիբօ, Ռէժան, Վանայէր որդի իրենց ներկայացումներուն չարքը սկսան յաջորդաբար: Ռէժան, Բարիզցի այդ անբաղդատելի արուեստագիտուհին, որուն ստեղծումները *esquissement*ներ կ'ըլլան միշտ, հազիւ քանի մը ներկայացում տուաւ: Բըզի Շանի մէջ ու մեկնեցաւ Պուրթէշ: Ո՛չ մէկ կին, այս հիանալի կատակերգուհիին չափ, կրցած է լաւագոյն կերպով մարմնացնել այն դերերը, որոնք դափնիներ վաստկուցած են իրեն: Զագայի, Բասրիէլի, Իրօնէի մէջ, Ռէժան միշտ դիտցած է ներշնչել գերագոյն յուզումը եւ իր դերահաղորդ ու յորդառատ զուարթութեամբը բնաւ դժուարութիւն չի քաշեր սիրտերը թրթռցնելու:

Կալիբօն տեսանք Ֆիլիքօղի մէջ: Ժիւլ Լըմէզըր այս կատակախաղը չունի այն իրադարձութիւններն ու հնարքները, որոնք հանդիսատեսին հետաքրքրութիւնը կը գերազդուեն: Բարքերու եւ նկարագիրներու ու սովորներու թեան նուերուած խաղ մըն է, եւ եթէ հնարքներէ ու դարձուածքներէ զուրկ է, բայց լիապէս ունի այն ուժգին դրօնողութիւնը, առանց որու պարզ խօսակցութիւն մը միայն պիտի ըլլար, փոխանակ առամաղիք գործի մը: Ժիւլ Լըմէզը խօսած է նիւթի մը վրայ, որ արգէն ուրիշ հեղինակներու ուսումնասիրութեան ասարկայ եղած է, բայց թատրոնի մարդոց հոգեկան վիճակին օգուտն ասիրութեանը մէջ Ժիւլ Լըմէզը այնպիսի անձնական ճօք մը գրած է որ բազմաաւստութիւն չի վերցնել: Հիանալի ճշտութեամբ նկարած է դերասանի մը յառակնութիւնը, որ երբ կը սուշուի, կը սրտայ կը կանչուըռտէ թէ իր տաղանդը գնահատուած չէ հասարակութենէն, անոր ծաղրելի կանխակալութիւնը, որ ամէն բան իր արժանապատուութեանը կը զոհէ, անոր վայրագ հաւատանքը, որ անձնական նախատինք մը անհել կուտայ իրեն ուրիշի մը քիմական յաջողութեանը մէջ: Այս նախանքը ա՛յնքան կը թուեսորէ, գերասանին հոգին որ անոր յարուցած մրցակցութիւնը ամուսնոյն եւ կնոջ մէջը կը մեռցնէ:

Դերասանուհի մը, Ֆիլիքօղ, Բարիզի ամէնէն փայփայուած ու փաղաքշուած կատակերգուհին ըլլալու վրայ է: Համբաւին հետ հարստութիւնն ալ զաւով, այլ եւս պիտի կրնայ ամուսնանալ Էմիլ Լըբլուշէօյի հետ, որ տարին 1200 ֆրանք շահող *cabotin* մըն է եւ իբր կատարեալ ոչնչութիւն մը նկատուած է թատերասէրներու կողմէ: Ֆիլիքօղ իր յաջողութեան հետեւանքով, որ առաջին տեղը տուած է իրեն թատերախումբին մէջ, պայմաններ կ'առաջարկէ իր անօրէնին եւ նոյն իսկ կ'ուզէ որ Էմիլի թոշակը աւելնայ: Տնօրէնը կը մերժէ, բայց յետոյ միաժը փոփոխելով, կը յօտարի յաւելում մը ընել, պայմանաւ որ Ֆիլիքօղ թողակէն հոգ անի գեղջէ: Դերասանուհին կը հաւանի եւ այս բարի լուրը կը հաղորդէ Էմիլին, որ չի զարմանար, որովհետեւ

զիտէ թէ տաղանդ ունի եւ գնահատուած չէ հասարակութենէն: Ֆիլիբոզ կ'ամուսնանայ Էմիլի հետ: Ինք միշտ կը յաջողի բեմին վրայ, բայց Էմիլ՝ ոչ: Ինք կը պաշտէ ամուսինը, բայց անկա իր կնոջ գերազանցութեանը վրայ կը կատարէ եւ չուզեր ներքնապէս խոստովանիլ թէ ամէն բան անոր կը պարտի: Խիստ կը վարուի կնոջը հետ, կը յանդիմանէ, կը նախատէ զայն եւ ուրիշ ընկերուհիի մը հետ յարաբերութիւն կը մշակէ: Թատերախաղի մը մէջ Էմիլ կը սուլուի եւ Ֆիլիբոզ, որ բեմին վրայ կը գտնուէր, կը կատարէ ու հանդիսականներուն դառնալով կը պոռայ. — *Tas de nouffles!* »: Էմիլ կը բարկանայ կնոջը դէմ, որ զինքը նուաւապացուցած էր: Միւս կողմէ բուռն տեսարան մը Ֆիլիբոզի եւ անորէնին միջեւ: Անակնկալ յաջողութիւն Էմիլի, որ ուրիշ տեսարանի մը մէջ իր ապշահար երեւոյթով ու ծամածռութիւններով ծաղիկը կը խլէ: Այլ եւս Էմիլ արհամարհանքով կը վարուի Ֆիլիբոզի հետ, եւ նոյն իսկ կը հրճուի այն քննադատութեանց համար զորս լրագրիչները կ'ուղղէին Ֆիլիբոզի, հասարակութիւնը թշնամանելուն առթիւ: Էմիլ բնաւ հոգը չընէր կնոջը դէմ ըսուածներուն համար, կը բաւէ որ զինքը գովեն: Երկու ամուսինները կը կուռլտին: Նախ զիրար կը հեզնին, կը քաշքշեն եւ յետոյ կը նախատեն: Էմիլ նոյն իսկ ձեռք կը վերցնէ կնոջը վրայ: Վերջապէս ընկերուհիի մը մէջտեղ ելած նամակը, որ ժամադրութիւն կուտար Էմիլի, կուգայ կը խզէ այս ամուսնութիւնը:

Խաղին բացատրութիւնը սքանչելի էր թէ՛ ամբողջութեանը եւ թէ՛ մանրամասնութեանը մէջ: Կալիբօ հիմալի կերպով արտայայտեց Էմիլի մեծամտութիւնը, նախանձը: Երկրորդ արարուածին մէջ Ֆիլիբոզի հետ ունեցած կսկիւնները եւ վերջին արարուածին մէջ խզումը անբաղդատելի ճարտարութեամբ եւ բնականութեամբ ներկայացուց: Օր. Տիւբէյրօն, որ Ֆիլիբոզի դերը կը կատարէր, շատ գեղեցիկ կերպով պատկերացուց անոր նկարագրին բազմերանդ երեւոյթները, մերթ զմերթ վաւերացնելով, ժպտուն, փաղաքուշ եւ մերթ զայրալիր, արհամարհոտ:

Պոլսոյ խմբագրիչներուն վրայ մեր ուսումնասիրութեան սկսելէ առաջ, կը փափաքինք ճշտել պարագայ մը, որուն վրայ ընաւ ուշադրութիւն. դարձուած չէ մինչեւ հիմա:

ՊՈԼՍՈՅ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐԸ Խմբագիր բառը մեր մէջ ընդհանուր առում մը ունի եւ անոր սահմանը որոշուած չէ:

Այն որ լրագրի մը վարչութեան մէջ կը գտնուի, խմբագիր է մեզի համար, հոգ չէ թէ իր գործը լոկ թարգմանութիւն, կամ փորձերու սրբադրութիւն եւ կամ լրագրերութիւն ըլլայ: Օրինակի համար, Արթաթի Սանտալճեանը, որ 15-16 տարիէ ի վեր թարգմանութենէ դատ ուրիշ բան մը ըրած չունի եւ ընկերային, գրական, կրթական կամ վարչական — եկեղեցական խնդիրներու վրայ յօդուած մը իսկ

ստորագրած չէ, խմբագիրն է մեղի համար, ճիշտ ինչպէս խմբագիր
կը նկատենք անոնք որ տարիներէ ի վեր հմտութեամբ եւ փորձա-
ռութեամբ լեցուն անհատներ յօդուածներ գրած են օրուան զանա-
զան խնդիրներու վրայ: Ասիկա սխալ է: Մենք այսպէս չենք ըմբո-
նել խմբագրութիւնը: Մեղի համար խմբագիրն է միայն անիկա որ
մտաւորական կեանքի ամէն նոր երեսօթիներուն կը հետեւի, մեր
վարչական, եկեղեցական ու կրթական կեանքի ամէն գրուողները
կ'ուսումնասիրէ, կը բաղդատէ եւ հետեւութիւններ կը հանէ իմաս-
տասէրի ուղիղ դատողութիւնով մը, եւ փորձառութիւնը ու շրջա-
հայեցութիւնը միացնելով իր ընդհանուր զարգացումին, կրնայ ի-
մասաւումն թելադրութիւններ ու դատաստաններ ընել հանրութիւնը
չահագրգռող խնդիրներու վրայ: Մտածէս Մամուլեան եւ Կարա-
պետ Փանոսեան կատարեալ խմբագիրներ էին որովհետեւ ամէն
բանէ առաջ ուսումնասիրած էին իրենց ժամանակին բարքերը եւ
իրենց օղջմտութեանը ու հմտութեանը չնորհիւ կրցած էին իրենց
ձայնը լսելի ընել տալ հանրային խնդիրներու մէջ:

Այս տեսակէտէն ըմբռնելով խմբագրութիւնը, մենք Պոլսոյ մեր
առօրեայ ու պարբերական թերթերուն մէջ խմբագիր անունով աշ-
խատող 24 հոդիներուն հալիւ մէկ քառորդը կը գտնենք որ արժա-
նի ըլլան բո՛ւն խմբագիր կոչուելու: Միւսները բաժնած ենք չորս
որոշ դասակարգերու, որոնց վրայ պիտի խօսինք ընդհանուր կեր-
պով, իսկ առաջին դասակարգին, այսինքն վեց խմբագիրներուն
վրայ պիտի խօսինք կարելի եղածին չափ մանրամասնութեամբ,
նկարագրելով նաեւ անոնց գրելու կերպը եւ աշխատելու եղանակը:

ՎԱԳԻՆԱԿ

ԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱԿԱԼՔՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ*

Սա ալ յայտնենք թէ՛ Թաւշանճեան էֆէնտի իր մրցման առա-
ջարկով աւելումութեան դէմ ընդհանուր եւ կանոնաւոր պայ-
քար մը կազմեց, ասի ըստ ինքեան գովելի է. բայց իրմէ առաջ մեր
մէջ յաճախ գրուածներ կ'երևէին արեւցողութեան դէմ եւ ամեն
անգամ որ կարեւոր հրատարակութիւն մ'ըլլար եւրոպական մամ-
ուլոյ մէջ՝ հայ թերթերը զայն կ'արտատպէին, ասի անուրանալի է.
բայց ինչ որ թերեւս չառ քիչեր գիտեն սա է թէ հակալքուական
գրուածներ 15-20 տարիէ ի վեր չէ որ կը տեսնուին հայ լրագիր-
ներու մէջ, որոնք այդ ժամանակէն ի վեր աւելի կարեւորութիւն
մը տալ սկսած են ընկերական խնդիրներու, այլ աւելի հինէն, այս-
պէս 1860 թուականներուն պոլսական թերթ մը առողջապահական
յօդուածներ կը հրատարակէ եւ բուն պայքար մը կը մղէ արեւ-

* Տե՛ս Թիւ 15-րէն 1135:

ցողութեան գէմ՝ կենդանի գոյներով նկարագրելով թէ՛ ինչպէս գաւառացիքն կ'երթայ գինեատունները իր քրտնաթոր աշխատութեամբ լեցուցած քսակը պարպել եւ կեանքը փճացնել՝ երանի կ'ըլլար եթէ անոնց վերեւ գործած ըլլար «մի խմէք որ չխմէք» գեղեցիկ եւ գործնական խորատ մ'է սա խմելէ զգուշանալու համար, զի ամեն խմող կը կարծէ թէ մէկ անգամ պիտի խմէ, մինչ մէկը երկուք, երեք, եւ աւելի անգամներ կ'ըլլայ, եւ հետեւեալ, միւս եւ շատ օրեր ալ կը խմէ, մէկ անգամ չխմողը բնաւ չխմեր, ասոր համար շատ լաւ ըսուած է «մի խմէք որ չխմէք»։ Սակայն Ռուսթոյ ուրիշ խօսք մը ունի, որ թէեւ առաջնոյն չափ բացարձակ չէ, սակայն ոչ նուազ գեղեցիկ եւ գործնական է՝ մանաւանդ արդէն խմելու վարժուած անձերու համար, որոնք կը զգան թէ զառիվարին վրայ կը դառնան եւ շարունակ գէպ անդունդ կը գլորին, ինչպէս ըսաւ ոճրագործ մը վերջերս սրտաճմլիկ զեղչով մը, սակայն իրենք զիրենք զսպելու ոչ կամքն ունին ոչ ալ կարողութիւնը։ Մի ծխէք որ չխմէք»։ Փորձուած է թէ ծխել ու խմել զիրար հրապուրելու, զիրար գրգռելու բնութիւնն ունին, անոնք որ կը խմեն կ'ուղին ծխել եւ անոնք որոնք կը ծխեն կը ցանկան խմել։ ասոր համար մի ծխէք որ չխմէք։

Աւելի հիները պարպելով կը տեսնենք որ 1845ի միջոցներուն Տէտէեան բաղմարդիւն ընտանիքէն՝ Տէտէեան Կարպետ երդնաբանական քերթուած մը ունի յօրինած, ուր կը նկարագրէ ուսկը հեգնէ արեւցողը՝ իր շարժումներով, նիստ ու կացով եւ։

Ասոնք ապացոյցներ են թէ՛ այդ ժամանակներէն արեւցողութիւն կար մեր մէջ եւ անոր դէմ պայքար ալ կար, եւ ի՞նչպէս կարելի է չըլլայ երբ պատմութեան հետ կը սկսի այն ասոր համար աւելի առաջ երթալով կը տեսնենք որ՝ Յովհաննէս Երզնկացին, այլ իմաստուն, գիտուն, ճարտասան եւ բաղմարդիւն, ականաւոր եկեղեցական, կ'երևի ենթակայ ալքոլամոլութեան եւ անսաստ իւրեն ուղղուած զիտողութիւններուն ու խրատներուն, օր մը երբ չափազանց արեւալ վիճակի մէջ կը գտնուի՝ ֆիզիքապէս ալ մանաւորաւք ըլլալով՝ խումբ մը անձեր զինք զամբիւղի մը մէջ կը դնեն ու եկեղեցւոյ դռնէն կը կախն, եւ երբ կը քթափի անհաւորինս կը սրդողի այս նախատանայ գէմ կ'ըսեն թէ՛ գեղ տուած էին Երզնկացիին եւ այսպիսի ինքնակորոյս վիճակի մը հասուցած։ սակայն ասոր հաւատալու համար շատ պարզմիտ ըլլալ պէտք է Լարդ Երզնկացին կարճահասակ ըլլալով՝ անգամ մ'ալ աւետարան մը կամ դիրք մը կարդալու միջոցին եկեղեցւոյ մէջ բարձր գրքակալ մը կը դնեն առաջը, որպէս զի որ եւ է դժնդակ կացութեան մը մատնեն զինք տարակոյս չկայ թէ՛ այս տեսակ խաղեր անոնց միայն կը խաղան որոնք արդէն խաղալիկ են, եւ անկասկած է որ բաւական դար առաջ եկեղեցականի մը չէր կրնար ներելի ըլլալ անյայտ

մոլութիւնն մը, ուստի հակառակ իր ամեն արժանիքին եւ աստիճանին՝ չէր կրնար ըստ պատշաճի ակնածելի ըլլալ:

Այս եղելութիւնը ըստ ինքեան կը բացատրէ թէ մերայինք որքան հակառակ էին արեւցողութեան, բայց այս հակառակութիւնը սակ չէ որ մեր մէջ արեւցողութիւն չկար, որովհետեւ նոյնիսկ մեր մեծերը, պատաւները երբ անկած մարդու մը խօսքն ըլլար՝ կը սէին թէ՛ անի առանկ չէր, բայց վերջը Ամուսած հեռուն ընէ ինքըզինքը խմելու տուաւ: Անշուշտ այս բացատրութիւնը ամեն ոք չսած է. եւ այս բացատրութեան սա կը հետեւի թէ՛ թէ՛ խմել կար մեր մէջ եւ թէ խմելու դէմ սարսափ մ'ալ առանց զիտական որ եւ է հմտութեան, այլ միայն եւ միմիայն անձնական փորձառութեամբ եւ ամեն ոք իր տեսածէն ու լսածէն դատելով:

Եւ այս այնքան ստույգ է որ՝ նախորդ դարուն առաջին կիսուն վերջերը, Մանիսայի մէջ ընկերութիւն մը կը կազմեն մերայինք արեւցողութեան դէմ մաքառելու համար, ոչտը է զիտակ որ Մանիսա՝ իզմիրի մերձակայ քաղաքը իր կապուտակ երկինքով, զեղատեալ բարձրութիւններով եւ կանանչադարձ դաշտով՝ զօրաւոր հրապոյր մը կ'աղչէ մարդուս ղուարճութեանց եւ որովհետեւ ան հեթեթ եւ գոհելի համոզում մը կայ թէ՛ առանց արեւնալու զուարճութիւն չըլլար, առեն մը նոյն տեղի հայերը շատ ու շատ կը խմէին, եւ այդպիսով չունենալով կտաւազութեամբ միայն կ'ապրէին ու շատ խեղճ, այնպէս որ խմելու մեղի անդամ չեն ունենար եղբր, բայց եւ այնպէս խմելէ ալ ետ չեն մնար. ասոր համար Իզմիրցի ոմանք հոն գտնուելով կը հարցնեն բանորր մը.

— Ծօ՛, դիչերը ո՞ւր էիր:

— Աղա՛, տէնկ ունէանք:

— Մէղէն ի՞նչ էր:

— Ետրմուխ էր աղա՛, խնդալով եւ բուռով մը բերանը սրբելով:

Անշուշտ Մանիսայի պէս ուրիշ տեղերու ալ արեւցողութիւնը տարածուած կրնայ ըլլալ եւ շատ հաւանական է որ ուրիշ տեղերու ալ Մանիսայի ոչտ միութիւններ կազմուած ըլլան արեւցողութեան դէմ եւ անոր առաջն տանելու ջանքեր ի գործ դրուած, մենք միայն Մանիսան կը յիշենք եւ կը կարծենք թէ՛ այս բաւական է հաստատուելու թէ՛ հակալքուական պայքարը թափանձեան էֆէնտիէ՛ չէ սկսած, այլ ամեն ժամանակ այդ ուղղութեամբ փորձեր ու ջանքեր եղած են: Եւ հիմակ որ ամեն ժամանակէ՛ աւելի ճանչցուած է ալքովի վնասակարութիւնը, եւ ասոր հակառակ ալ ամեն ժամանակէ՛ աւելի տարածուած անոր դործածութիւնը, ինչո՞ւ աւելի բոլորն պայքար մը չմղել անոր դէմ, մանաւանդ թէ՛ իր աւերումներուն պատճառաւ խօսելու եւ գրելու անսպառ նիւթ կը մատակարարէ:

Սակայն զարմանալի է որ ստիպւին ներդրումն ոմանք մէկ կամ երկու գաւաթ ըմպելիի թոյլատու ըլլալ կը թուին եւ մինչեւ

իսկ եկեղեցականներու նկատմամբ աւելի առատաշնորհ՝ մանաւանդ կուսակրօններուն՝ խեղճերը իրեկունէ իրեկուն ի՞նչ ընեն ըսելով եւ։ Անշուշտ առջի կէտը գիտութեան մարդը միայն կրնայ որոշել։ Բայց որովհետեւ անոնք իսկ իրենց մէջ համակարծիք չեն, կ'երեւի այս տարածայութենէն կ'ստանան միեւնոյն ներողամտութիւնը։ սակայն կէտ մը կայ, յայտնի է թէ՛ աւքուր կատարեալ դեղ մ'է կարգ մը հիւանդութիւններու համար եւ յաճախ ալ կը գործածուի։ արդ՝ մարդ առողջ ժամանակը ինչո՞ւ գործածէ այդ դեղը, եւ եթէ առողջութեանը վարժուի՝ հիւանդութեանը ի՞նչ պիտի գործածէ։

Գալով եկեղեցականներուն թոյլտուութեան՝ սա կարելի է ըսել թէ՛ անով պաշտօնին վսեմութիւնը, իտէալը բոլորովին կը ջնջուի, արդէն եկեղեցական մը արբշիւ է իր անձնուրացութեան հաճոյքով։ ու երկնային իտէալովը, երբ այդ հաճոյքէն զատ բարոյական հաճոյք տանք անոր աւքուրով, նոյն իսկ իր ոգին, իր ինքնութիւնը ուրացած կ'ըլլայ այն տարբեր խնդիր եթէ մի միայն երախայ մկրտելու եւ մեռել թաղելու համար։ եկեղեցական եղած է, բայց այս դասին համար իսկ արբեցողութիւնը թէ անպատշաճ է եւ թէ դայթակղական է։ քանի՛ քանի՛ անհաճոյ եւ տգեղ դէպքեր կը պատահին արբեցողութեան երեսէն, տղայ էի, տուն մը կը գտնուէի, տօն ունէին, տաներէցը այցելութեան կ'գայ, արբեցող մ'էր նա։ մեկ-նեկէն ետք տնեցիք՝ աղջիկի մը ձայնին վրայ։

— Քա՛, վո՛ւյ, մատը խածնելով, տէրտէլը ա . . . դէպ ի քահանային նստած տեղը կը վազեն եւ խաղմոցին վրայ բոլորչի թրջածի մը մօտենալէ եւ լաւ մը շունչ քաշելէ ետք։

— Քա՛ չէ, քա՛, կը պոռան միաբերան եւ թուօրէն։

Կը հասկցուի թէ՛ չի՞ մը օղի ունէր գրպանը եւ նենդամիտ հեղուկը դեռ չխմած մատնած է խեղճը՝ թափելով։

Եպիսկոպոս մը Իզմիր կը հանդպի եւ կը պատարագէ, երիցս եպիսկոպոսական թագը իյնալու վտանգին կ'ենթարկուի։ կը հասկցուի թէ՛ յանցանքը թագինը չէ այլ գոնեակի դաւաթներուն։

Եւ պէտք չէ մոռնալ որ ուղիղ կամ սխալ, օգտակար թէ մնասակար, մէկ երկու գաւաթ՝ թէ աշխարհականի եւ թէ եկեղեցականի արտօնել դիրքին է, բայց այդ չափը, այդ սահմանի պահպանութիւնը ո՞վ կրնայ երաշխաւորել, եւ ոչ ոք, ասոր համար լաւագոյն սկզբունքն է «մի խմէք որ չխմէք»։

Սովորութիւն եղած է մեր մէջ շարունակ ըսել՝ Եւրոպացիք կը խմեն, Եւրոպացիք կը խմեն, բայց սրո՞նք՝ բանւորները, չէնք չնորհք մարդիկ չեն խմեր, ոչ միայն այս՝ առ հասարակ այնքան հակառակ են արբեցողութեան որ եւրոպական հաստատութիւններու մէջ պաշտօնեայէ մը պահանջուած առաջին պայմանը արբեցող չըլլալն է, անշուշտ ասի բարոյականի համար չէ այլ հաստատութեան նիւթական օգտին համար, բայց եթէ արբեցող մը նուազ գործունէութեան

թիւն կ'ունենայ, թող այդ համեմատութեամբ վճարուի, այս կ'ըլլայ բազմամեայ պաշտօնեայնեքու համար, իրեն աւելի ստոր պաշտօն մը տրուելով, բայց երբ շարունակէ արեւցողութիւնը, բոլորովին կը հրաժարեցուի Մէկու մը համար իլ օսիլ ըսուեցա՞ւ, մահուան դատաւճիռ է այն ալ եւս՝ ամբողջ իր նշանակութեան համապատասխան պատկերով մը կը ղրոշմուի այն մարդը իրենց մօքին մէջ։

Հոս յարաբերական բացատրութեանց չեմ մտնել որպէս զի ալքոլամոլութիւն չսորվեցնեմ, վասն զի այս վախը ունեցողներ ալ կան, ճիշդ է թէ՝ բոլորովին անտեղի վախ մը չէ սա, միայն թէ՝ աղու մը իր չգիտցած մոլութեան վրայ չխօսիլ որպէս զի չսորվի հասկանալի է, բայց չափահասներու ինչո՞ւ չխօսիլ երբ անոնք դեռ տեն արդէն, ասով հանդերձ մէկ երկու մոլորողներ գտնուին իսկ, թէեւ ցաւալի պարագայ, բայց այդքան վնասի յանձնառու ըլլալ պէտք է, ստուար մասի մը օգտին համար։ Եւ աւելի՞ ուղիղ է ըսել թէ՝ խօսելով, զրեւով, յորդորելով չէ որ մարդ մարդու մոլութիւն մը կը սորվեցնէ, այլ ճիշդ այն լեզուաւ, այն ոճով եւ այն բովանդակութեամբ թէ «դուն մեզի ալքոլամոլութիւն պիտի սորվեցնես» այս խօսքը լսողները աւելի վտանգալի կացութեան մէջ կը գտնուին, քան ամբողջ զրուածներ կարգացողներ։ Ինչ որ ալ ըլլայ արեւցողութեան դէմ պայքարը թափշահան էֆէնտիէն չսկսիլ, եւ ոչ միայն այս այլ եւ մրցման զրութիւնը։

Առաջին անգամ չէ որ այս տեսակ մրցում մը կ'առաջարկուի, թէեւ նորէն թափշահան էֆէնտի էր ուրիշ անգամ մ'ալ քարոզի մրցում առաջարկողն, բայց անկէ զատ 1845ի միջոցներուն Հնդկաստանցի հայ մը ռսկի պսակ մը կ'առաջարկէ տալ՝ աղջկանց դաստիարակութեան վրայ լաւագոյն յօդուածը գրողին, թերեւս այդ մրցման այսօր իսկ պէտք ունենանք, բայց միեւնոյն ժամանակին համար այդ մրցումը ըստ ինքեան թէ շատ մեծ նշանակութիւն ունի եւ թէ հիացում ու պաշտում կ'ազդէ մրցման հեղինակին սըրտին ու ոգոյն համար։ Սակայն եւ այնպէս չէ անմահացած նա, հետեւաբար բորեփոց չըլլան որ թափշահան էֆէնտի պիտի անմահանայ, եթէ սա չըլլար, Հնդկահայուն մրցումը եւ անգամ պիտի չյիշէի եւ ինձմէ՛ զատ քանի՞ հոգի եւս կրնան գիտնալ այդ։

Սակայն զարգացած մարդու մը անմահութիւնը իր նմաններու օգտակար ըլլալու գոհունակութեան մէջ կը կայանայ, արդիւնաւոր կեանք մը բոլորելուն մէջ, եւ ընկերութեան համար ալ ասոնցմէ աւելի յարգելի, աւելի մեծ մարդեր չեն կրնար լինիլ, երանի թէ թափշահան էֆէնտի պէս քանի մը տնձեր եւս գտնուէին եւ ուրիշ մոլութիւններու, կամ նիւթերու վրայ մրցում առաջարկէին, նիւթ չպալկսիր, օրինակի համար անճիտութիւնը, վնեիրախտը, եւ, եւ։

“ՀՐԱԾԱԼԻ ՀԵՂՈՒԿԸ,, *

Չեմ գիտեր հէքեաթի՞ մը թէ երբեմնի ընթերցման մը վերջու-
շումն է որ կը կենդանանայ այսպէս՝ ալքոլամոլութեան դէմ սկըս-
ուած այս խաչակրութեան առթիւ: Թերեւս դպրոցի մէջ մրցանակ
ստացուած գրքի մը, եւ կամ ո՛ր եւ է իմաստասէրի մը մէկ երկա-
սիրութեան էջերն են որ կ'անթեղուին երեւակայութեանս մէջ: Ա-
մէն պարագայի մէջ՝ շատ, չա՛տ հին յիշողութիւն մըն է որ կեանք
կ'առնէ այսօր, եւ ասիկա անո՛ր համար անշուշտ որ պատմութիւնը
չափազանց սպաւորիչ է, եւ թէ անգամ մը լսելէ վերջ կարելի չէ
զայն մոռնալ:

Ա.

Սյսպէս՝ կը պատմուի թէ Բեհզդեբուղ մարդկային ամէն դաս-
կարգի համար առանձին սատանաներ սահմանելով կը ցրուէ երկրի
վրայ՝ որպէս զի իւրաքանչիւրը իր հաշուին, եւ իրեն յատկացուած
դասակարգէն հոգիներ՝ որսայ ու դայ իրեն հաշիւ տայ:

Եւ ամէն մէկը՝ երկրի վրայ իջնելով՝ կը սկսի գործի:

Սատանան՝ որ հողագործ դասակարգին յատկացուած էր, երկար
ժամանակ կը չըլլի բայց քանի՛ կ'աշխատի, այնքան արդիւնքը կը
խուսափի: Պատուական մշակներ կը յամառին կը մնան իրենց առա-
քինութեանց մէջ, ու ընաւ տրամադիր չեն երեւար իր դելի հնարք-
ներէն հրապուրուելու:

Յուսանաւ եւ տխուր՝ սատանան օր մը կը հասնի դաշտի մը
մէջ՝ ուր խեղճ ու կիսամբել մշակ մը կ'աշխատի սոսկալի արեւու-
մը կրակին տակ: Յերեկը մօտ է, եւ հողագործը ըղձանքօտ նայ-
ուածքով մը կը դուռէ հացի խոշոր շերտ մը՝ դօր թուփի մը քովը
դրած է, եւ որ իր ցերեկուան ճաշը պիտի ըլլայ:

— Ահա՛ աղուոր առիթ մը, կը մտածէ սատանան, եթէ այս հացը
դողնամ՝ անօթի գեղջուկը անպատճառ պիտի դժգոհի, պիտի հայ-
հոյէ, եւ գոնէ այս մէկ հոգին շահած պիտի ըլլամ:

Ու կը գողնայ հացը:

Դիւղին զսնգակատունը ցերեկ կը զարնէ, մշակը կը թողու-
բանն ու բրիչը, կը սրբէ քրտինքը եւ կը մօտենայ թուփին: Բայց ի
դո՛ւր կը փնտռէ՝ Հաց չկայ:

— Տարօրինակ բան, կ'ըսէ ինքնիրեն, տակաւին քիչ մը առաջ
այս տեղ էր, ո՞վ առաւ արդիօք:

Կը փնտռէ, թուփը կը քրքրէ ու չի գտներ: Եւ քանի՛ իր վնասը
տուքը անպատու կը մնայ, այնքան աւելի անօթի կը զգայ ինքզինքը:

— Հիմա պիտի հայհոյէ, կը մտածէ սատանան, ու կը խայտայ
ուրախութենէն:

Բայց գեղջուկը չի հայհոյեր:

— Վնաս չունի, կըսէ, ցերեկ մը անօթի մնալով չեմ մեռնիր, կ'ե-
րեւայ թէ հացը տանողը իզմէ աւելի պէտք ունէր անոր, թո՛ղ ուտէ,
անուշ ըլլայ, եւ Աստուծոյ բարիքը անպակաս մնայ անոր վրայ:

Սատանան կը մնայ քարացած: Եւ ի՛նք է որ կը հայհոյէ:

* Թաւշանճեան Գ. մրցանակի արժանացած ըլլալով, կ'հրատարակենք երկրորդ
անգամ Տիար Արամ Անտոնեանի սոյն յօդուածը:

Ք

Պայմանեալ ժամանակը կը լրանայ, եւ երկրին չորս ծայրերը զրուած սատանաները կրկին դժոխք կը բարձրանան՝ Բեհեզդերուղի հաշիւ տալու։

Ամենքն ալ ուրախ են ու գուարթ։ Միայն՝ հողագործներուն սատանան տխուր է եւ յուսահատ։

Հարցաքննութիւնն կ'սկսի։ Ամէն սատանայ կը պատմէ թէ ինչ հնարագիւտ եղանակներով հողի որսացած է, ու քարտուղարը կ'արձանագրէ հաղաբաւոր թուանշաններ։ Բեհեզդերուղ գոհ է՝ ու սըրտանց կը վարձատրէ զանոնք։ Եւ ահա կարգը կուգայ հողագործներուն սատանային։

— Խօսէ նայինք, կ'ըսէ Բեհեզդերուղ, ամէնէն պարարտ դաշտը աղքատ ու կարօտ դասակարգը յանձնած էի քեզի, պէտք է որ ամէնէն աւելի դժուար հողի որսացած ըլլաս։

Սատանան լուռ կը մնայ։

— Չպատասխանե՞ս, կըսէ Բեհեզդերուղ, քանի՞ հազար հողի որսացիր։

— Բնաւ . . .

— Բնա՞ւ, ուրեմն ի՞նչ կ'ընէիր երկրի վրայ։

— Կ'աշխատէի, Տէ՛ր, կ'աշխատէի, եւ ես քանի կը աքնէի, գեղջուկները ա՛յնքան հաստատ կերպով առաքինի կը մնային։

— Անկարելի է ասիկա։

Այն ատեն՝ սատանան կը պատմէ մշակին հացին խնդիրը, ու կը յարէ։

— Այս մարդիկը երբ օրհնենք կը կարդան նոյնիսկ իրենց միակ հացը դողդողին կարելի՞ բան է որ ինտն սատանային որոգայթին մէջ։ Բայց Բեհեզդերուղ գոհ է։ Հրաման կ'ընէ որ պահպանեն սատանան, եւ փառաւոր տիպի մը քաշել կուտայ անոր։

— Ա՛յ, ա՛յ, կը պոռայ սատանան։

— Պէտք է որ նոր միջոց մը գտնես հողագործները որսալու համար, ալլապէս՝ ծեծը պիտի շարունակուի ընդմիջաւ։

— Ա՛յ, ա՛յ, կը պոռայ նորէն սատանան։ Ու քանի՞ կը պոռչտայ, հարուածներն ալ ա՛յնքան կը սաստկանան ու կը բազմապատկուին՝ վերջապէս՝ լոյսը մը կը ծագի սատանային մօքին մէջ։

— Մի՛ դարնէք, դու՛ս կ'աղաղակէ։

Եւ երբ ծեծը կը դադրի՝

— Տէ՛ր, կ'ըսէ, ինձի երեք տարի միջոց աուէք, ու պիտի տեսնէք թէ ինչե՛ր պիտի ընեմ։

— Լա՛ւ, կը համաձայնի Բեհեզդերուղ, բայց զիտցիր որ եթէ երեք տարուան պայմանաժամէն վերջ կրկին առաքելուն վերադառնաս՝ միայն մահ պիտի ըլլայ պատիժդ։

Ք

Սատանան նորէն երկիր իջած է, եւ իբր զործաւոր մտած այն հողագործին քով որուն հացը դողցած էր երբեմն։ Գեղջուկը չէ մերժած զինքը, որովհետեւ միայն համեստ օրապահիկ մը խնդրած է իբր ամէն վարձատրութիւն։

Եւ չա՛տ ալ բաղդաւոր եղաւ իր մօտաքը՝ հողագործին տունէն ներս։ Քանի՞ զործաւորը եկած է, ա՛յնքան անոր գործերը յաջող կ'երթան, արտերը կ'ստանան, ցորենը կը ծլի անհատատալի առատութեամբ։ Տարին լրանալուն՝ գեղջուկը չփութած է թէ ո՛ւր տե-

դաւորէ քաղած ցորենը: Շոհմարտններ կը շինէ, բայց կրկին նեղ կուգան: Տարօրինակը հոն է որ քանի՛ իր ցորենը առատութեամբ կը ծլի, այնքան անդերքի կը մնան իր դրացիներուն արտերը:

— Աստուած, կ'ըսէ շարունակ, մեծ է քու նախախնամութիւնդ, շնորհակալ եմ որ այսպէս բարեք կը բաշխես քու ամենախոնարհ ծառայիդ: շնորհակալ եմ նաեւ որ այսքան ժիր ու բաղդաւոր գործաւոր մը զրկեցիր ինծի:

Աստանան մտիկ կ'ընէ ու կ'ըսէ ինքնիրեն.

— Փառաքանէ՛ որքան որ կ'ուզես, վաղը միւս օր իմ կարգս ալ պիտի գայ:

Օր մը, վերջապէս գեղջուկը կը հարցնէ իրեն թէ ի՞նչ պիտի ընեն այլքան ցորենը:

— Մեր ունեցածով կրնանք երկու տարի սերմանել, կ'ըսէ, եւ արտերը կը խոստանան նոյնքան առատութեամբ ցորեն տալ:

— Գէ՛շ է, վրայ կուտայ սատանան, կը գործածենք:

— Բայց ի՞նչպէս:

— Դուն ինձի ձգէ, հարկաւ ես բան մը գիտեմ, իմ նպատակս է անով պատրաստել հեղուկ մը . . .

— Ի՞նչ հեղուկ . . .

— Այն տեսակ հեղուկ մը որ կարենայ հրաշքներ գործել, որ քեզի ոյժ տայ՝ եթէ տկար ըլլաւ, քեզի քուն բերէ՝ եթէ անքնութենէ տառապիս, քու փորը կշտացնէ՝ եթէ անօթի ըլլաւ. քու տըն-րութիւնդ փարսոտէ, քու վշտերդ մոյցնել տայ, քեզի քաջութիւն ներշնչէ՝ եթէ վսի դրսս, մէկ խօսքով՝ քեզ երջանիկ դարձնէ:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, անանկ բան կ'ըլլա՞յ . . .

— Ձե՛ս հաւատար, բայց մինչեւ այսօր ինչ որ ըսի չկատարուեցա՞ւ. ես քեզի խորհուրդ տուի որ ճախճախուտներուն մէջ ցանես՝ մինչդեռ դրացիներդ, կարծելով թէ եղանակը անձրեւոտ պիտի ըլլայ՝ բարձունքներուն վրայ կը ցանէին: Դուն իմ խօսքիս անսացիր ու բերքդ աւառ եղաւ, իսկ դրացիներդ ոչինչ քսեցին, գարձեալ քեզի խորհուրդ տուի որ բարձունքներուն վրայ ցանես՝ մինչդեռ դրացիներդ կարծելով թէ եղանակը երաշտ պիտի ըլլայ՝ ճախճա-խուտներուն մէջ կը ցանէին: Դուն կրկին հաւատացիր եւ հունձքդ աւատ եղաւ. ու դրացիներդ ոչինչ կրցան քաղել:

— Աշէ՛կ, կը հաւատամ, բայց չըլլայ որ մեղք գործենք այդ հեղուկը պատրաստելով:

— Ինչո՞ւ մեղք գործենք, չէ՞ մի որ ամէն բան տրուած է մեզի որդէս զի վայելենք:

Գեղջուկը կը մտածէ՝ տակաւին վարանոտ:

— Այդ հեղուկը իրա՛ւ ոյժ կուտա՞ւ, կը հարցնէ պահ մը վերջ:

— Ո՛չ միայն ոյժ, այլ նաեւ ի՞նչ բարի բան որ կ'ուզես:

— Ինչպէ՞ս պիտի պատրաստենք:

— Դժուար չէ, դուն սան մը եւ երկու կաթնայ գոթիւր ու գործը ինքնին կը քալէ:

Պ

Օղին պատրաստուած է: Աստանան կը բանայ ծորակը, գաւաթ մը կը լեցնէ ու կը մատուցանէ գեղջուկին:

— Բայց ատիկա ջուր է կ'ըսէ միամիտ մշակը:

— Ինչո՞ւդ պէտք, դուն իմէ՛ անգամ մը, պիտի տեսնես որ ջուր չէ:

Գեղջուկը կ'առնէ գաւաթը, լեզուին ծայրով համը կը նայի, եւ

ահա ամբողջը մէկ կուլ կուտայ: Աշուքները կըսկսին վառիլ:

— Ի՞նչ ըրիր, կը հեզնէ սատանան, քիչ մնաց որ գաւաթն ալ միասին վար դրկէիր:

— Օ՛հ, հրաշալի հեղուկը, կը գոռայ գեղացին՝ եւ հրճուանքով լեզուն կը շաչեցնէ:

— Քեղի չէի՞ ըսեր:

— Զմայլելի՛, հրաշալի՛, կեանքիս մէջ ասանկ ազուոր. բան չեմ խմած:

— Հատ մըն ալ կ'ուզե՞ս:

— Կը կենա՞ս, հապա . . .

Գաւաթ մըն ալ կը խմէ, յետոյ ուրիշ մըն ալ, եւ հետզհետէ աւելի ոգեւորուելով՝

— Օ՛հ, բայց այս իրա՛ւ հրաշք կը գործէ, ինքզինքս քսան տարու կղզամ, կը դոչէ, սա կինս կանչէ, թող ա՛ն ալ խմէ, գաւաթներս ալ կանչէ. հայրս ալ թող դայ . . .

Քիչ վերջը՝ ամբողջ ընտանիքը հաւաքուած է գեղջուկին շուրջը:

— Եկէ՛ք խմեցէ՛ք, կ'ըսէ այս վերջինը՝ կէս մը դինով, խմեցէ՛ք եւ շատ պիտի ապրիք. սատանան վկայ՝ ասանկ հրաշալիք տեսնուած չէ:

Սատանան կը խայտայ կեցած տեղը՝ տեսնելով որ առաջին մէկ քանի գաւաթներէն վերջ, գեղջուկը արդէն իսկ մոռցած է Աստուծոյ անունը:

Արեւոյթիւնը կը շարունակուի, մեծ ու պղտիկ կը խմեն ու կը խմեն, եւ քանի՛ անոնք կը խմեն, սատանան ախքան աւելի սուրթ կ'ունենայ հրճուելու:

— Լեցո՛ւր, կնիկ, լեցո՛ւր, կը գոռայ գեղջուկը՝ բոլորովին գինովցած, լեցո՛ւր, ապա թէ ոչ գլուխդ կը ճզմեմ:

Ու կ'սկսի պարել:

— Աժօթ չէ՞ որ կը պարես, կ'ըսէ կինը, եւ ինքն ալ կը պարէ անոր պէս:

Միայն գեղջուկին ծերունի հայրն է որ անմասն մնացած է այդ խրախճանքէն: Աստուածավախ եւ առաքինի մարդ՝ սոսկումով կը դիտէ այդ տեսարանը, եւ ի վերջոյ՝

— Խենթեցա՞ք, ի՛նչ եղաք, կը դոչէ, ամէն մարդ կ'աշխատի եւ դուք այստեղ կը պարէք:

— Գաւաթ մըն ալ, հէ՛յ շանսատակ ելլելիք կնիկ, գաւաթ մըն ալ, կը պոռայ գեղջուկը:

— Հատ մըն ալ խմենք, կը ձայնէ կինը:

Կը խմեն ու կը պարեն: Բայց հահ ծերունի հայրը ոտքի կ'ելլէ, եւ ասնը շրջելով օդին կը թափէ:

Հողագործը կը կատղի, սպառնալից շարժումով մը հօրը վրայ կը խոյանայ, եւ զայն կը խոչտանգէ՝ պոռալով:

— Անպիտան, ասանկ հրաշալի գանձ մը ոչնչացուցիր, ծե՛ր չուն . . . սատկի՛ս . . . սա՛ նայէ, կաթիլ մը անգամ չէ մնացեր:

Ծերունին կարտաստէ:

— Մե՛ղք կը գործէք կոր, մե՛ղք, կ'ըսէ հեծկտալով, վախցէ՛ք Աստուծոյ, Աստուած ձեզի ցորեն տուաւ որ ուտէք եւ զինքը օրհնէք, ու դուք այդ ցորենէն դոխային հեղուկներ կը պատրաստէք եւ ձեր արարիչը կը նախատէք:

Բայց ոչ ոք մտիկ կ'ընէ այս իմաստութեան ձայնը: Կը խմեն, ինչ որ մնացած է գաւաթներուն յատակը, կ'երգեն ու կը պարեն, կը հայհոյեն ու կ'անիծեն:

Գեղջուկը՝ հօրը արցունքները կը հեղնէ՝ դիւային քրքիջներով։
Ու սատանան հետզհետէ աւելի կը հրճուի։

Ե

Ամիսները կ'անցնին, սատանան միշտ օդի կը պարաստէ, եւ այս անգամ ա՛յնքան աստա որ աւելորդը անկասկեպ ու մէջ կը պահեն։ Հրաշալի հեղուկին պատմութիւնը կը շրջի բերնէ՝ բերան, եւ ամբողջ գիւղը օդի ջանկութեամբ կը վառի։ Գեղջուկը եւ իր ընտանիքը ամէն օր գինով են, կը խմեն ա՛յնքան որ ամէն մարդկային զգացում տակաւ կը բթանայ իրենց քով։ Ա՛յ ոչ գութ ունին, ոչ չխղճմտանք, աղքատի պատառնք, հաց ստան անգամ շատ կը տեսնեն։ Չարն Աստուծոյ իրարու համար, եւ չարունակ մէկզմէի կը վշտացնեն։ Իսկ Աստուծոյ անունը մոռցած են անդարձ կերպով։ Միայն սատանան կը յիշատակեն։

Գեղջուկին երբեմնի թշնամիները կը բարեկամանան, անոր հետ հրաշալի հեղուկէն խմելու համար։ Անոնք կը շողոքորթեն, կը ստեն շարունակ, իրենց ամէնէն մարդկային, ամէնէն նուիրական զգացումները, ոտնակոխ կ'ընեն մի միայն օդին սիրոյն։

Օր մը, գեղջուկը խնձորքի կը հրաւիրէ՝ զանոնք, ինչպէս նաեւ գիւղին ջուկերը, կ'արբնեան ժամերով՝ մինչեւ գեղջուկին կինը՝ լամկով հանգերձ կը մատուակէ։

Եւ ահա սատանան գաղտնօրէն կը գալչի, դաւաթի մը ու կը թափէ մէջի օդին։

Գեղջուկը՝ կարծելով թէ կինն է թափողը, կը բարկանայ ու կը հայնոյէ։

— Մատկելի՛ք շուն, ինչո՞ւ ուշադրութիւն չես ընել, խնձոր թափեցիր . . .

Այդ կրքեմիտ աստուածախախ մարդը՝ որ նոյն իսկ իր միտքի հացը գողցողին համար Աստուծոյ բարիքը կը հայցէր, հիմայ կը կատարէ, եւ ինչպէս որ իր հայրը ծնած էր, այնպէս ալ կինը կը ծնէ՝ գաւաթ մը օդի ի համար։

Միջագէտը կը փակուի, կը շարունակեն խմել, գրուինները կը տաքան, եւ ամէն անկխնէ մէյմէկ ձայն կը դարձրանայ։ Ամէնքն ալ կ'ուզեն որ իրենց խօսքին տկանջ կախուի, իրարու հասցէին անհամ ու անվայել ակնարկութիւններ կ'ուղղեն, իրարու կը հոյհոյեն։ Մէկը կ'երգէ, ուրիշ մը չուզեր որ երգէ, եւ անհաւաք ու կոխ։ Ընդհանուր խառնակութիւն մը ծայր կ'առնէ սենեակին մէջ, եւ բոլոր այդ պատկառելի ծերունիները որոնք գերբնն մէյմէկ անուարթութեան տիպաւորներ էին եւ մինչեւ անգամ մըջիւնի մը վրայ կ'ոխելէ կը զգուշանային, իրար կը ձեծեն, իրար կը քղբախէին, կը պոռան ու կը կանչեն իրար կը վիրաւորեն։ Եւ անէծքներն ու հայն հոյնթիւններ իրարու կը յաջորդեն, անընդհատ, հարուածները կը բազմապատկուին վախատունք կը մեծնայ։

Եւ սատանան անտարբեր հանդիսատես՝ կը հրճուի ու կը խայտայ։

Զ

Երեք տարուան պայմանագրով լրացած է, բնակողներուց կ'իջնէ զփութէն, կուգայ կը դառն իր արժանեակը ու կը հարցնէ։

— Ի՞նչ քրքիշային այսօր կը լրանայ խնդրած պայմանագրով, հոգի չսահեցա՞ր։

— Հոգի . . . քանի՞ հատ կ'ուզէք, կը պոռոտսխանէ սատանան։

ինքնավստահ շեշտով մը:

— Դո՛ւնէ գիւղին կէսը պէտք է շահած ըլլաս:

— Ես ամբողջ գիւղը շահեցայ:

— Իբա՞ւ . . . :

— Այո՛, ամբողջ գիւղը . . . ես ա՛լ այստեղ գործ չունիմ, որովհետեւ ամէնքն ալ ձեզի հպատակ դարձուցած եմ. ես ա՛լ ուրիշ տեղ պիտի երթամ, ուրիշ հողիներ պիտի շահիմ, հիմայ մանաւանդ որ այսքան անվերպելի միջոց մը դտած եմ:

— Բայց ի՞նչ միջոց է տարկա:

— Պարզ հեղուկ մը՝ որ սակայն սոսկալի աղղեցութիւն մը կը դործէ . . . եկէ՛ք որ տեսնէք:

Երկուքը մէկ կը սկսին շրջիլ գիւղին մէջ:

Ամէն կողմ ապականութիւնը ծաւալած է, որովհետեւ ամէն մարդ օղի կը խմէ. Հայհոյանք, ծեծ, կռիւ, մարդասպանութիւն, գողութիւն ու անձնասպանութիւն սովորական բաներ դարձած են գիւղացւոց համար: Անոնք ամէն անօրինութիւն կը գործեն՝ օղի ձեռք բերելու համար: Անոնք ալ եւս չեն աշխատիր: Անոնց բարքերն ալ խաթարուած են, անոնց ընտանիքներն ալ ապականած են: Եւ անոնց ճերմուռն արդարութիւնն ալ եղծուած է: Ա՛լ տաջի պէս անաչառութեամբ չեն դափեր, այլ իրենց վճռով կը նպաստաւորեն բոլոր անոնք՝ որոնք ամենէն աւելի օղի կը բերեն իրենց:

Բեհեղղեբուղ եւ իր արբանեակը կը շրջին ու կը տեսնեն այս ամէնը:

Դիզացիք սկսած են ա՛յն աստիճան առատութեամբ խմել՝ որ ռաքի վրայ կենալու կարողութիւննին անգամ կորսնցուցած են:

Այն հեղուկը որ իւր թէ իրենց ոյժ պիտի տար, իրենց անօթութիւնը պիտի անցընէր, իրենց վիշտերը պիտի ամոքէր, կը սկսի բոլորովին հակառակ արդիւնքներ տալ: Ան միայն մահ կը տփռէ, միայն աւեր, միայն արիւն ու արցունք: Դիւզացիք կը խմեն ու խողերու պէս կը թաւալին ցեխերու եւ աղտոտ ճահիճներու մէջ:

— Օ՛հ, այս արդիւնքը հրաշալի բան է, կը գոչէ Բեհեղղեբուղ. բայց այս ի՞նչ հեղուկ է որ այսպէս կերպարանափոխեր է այս մարդիկը:

— Օղի է սյարդապէս օղի, եւ ուրիշ ոչինչ. այս մարդիկը՝ առաջ աղուէսի պէս խորամանկ էին, եւ զուր տեղը թակարդներ կը լարէի իրենց ռաքերուն տակ: Բայց երբ սկսան օղի խմել՝ դալլի պէս անդուծ դարձան. եւ երբ աւելի խմեցին՝ անա այսպէս խողերու նմանեցան եւ անոնց պէս ցեխերու մէջ կը տապալակին:

— Հրաշալի՛, հրաշալի՛. . . անոնք որչափ ատեն որ օղի եւ կամ անսոր աղղեցութիւնը գործող ուրիշ հեղուկ մը ունենան, դժոխքի հպատակ պիտի մնան . . . չնորհաւորութիւններս:

— Ուրեմն դո՞ւ էք իզմէ, Տէ՛ր, կը հարցնէ սատանան հպարտութեամբ:

— Անհունապէս դո՛ւ . . . իմ բոլոր ծառաներուս մէջ դուն արժանաւորագոյնն ես, քեզի պիտի տամ լաւագոյն վարձատրութիւնը . . . :

ԱՐԱՍ ԱՆՏՈՒՆԸ

ՇԵՐԼՕՔ ՀՕԼՄՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԱՅԻ ՏՈՒՆԸ

Հեղինակ
CONAN DOYLE

Թարգմանեց
ՎԱՐՍԱՄ

1894ի գարնան Լոնտրայի բնակիչները, եւ մասնաւորապէս բարձր
ընկերութիւնը, սոսկումով լսեցին յարգելի Ռօնալտ Ատէրի սպանու-
թեան լուրը որ տեղի ունեցաւ որքան տարօրինակ նոյնքան անբացա-
տրելի պայմաններու մէջ: Հասարակութեան ծանօթ են արդէն ոճիւրին
բոլոր պարագաները, ճիշդ այնպէս ինչպէս երեւան եկան ոստիկանու-
թեան կատարած խուզարկութիւններէն: սակայն այս գործին մէջ
չատ մը մանրամասնութիւններ անյայտ մնացին, որովհետեւ ոճրա-
գործը կամ ոճրագործները հետապնդելու համար արձանագրուած
ամբաստանութիւնները այնքան զօրաւոր էին որ անողուտ նկատ-
ուած էր բոլոր վկայութիւնները լսել: Անկէ ի վեր մօտաւորապէս
տասը տարիներ անցած են եւ ես այսօր միայն կրնամ պարզել այդ
մութը մնացած կէտերը եւ ամբողջացնել այնքան չափագրելու իրո-
ղութիւններու այս շղթային օղակները: Գործուած ոճիւրը, սակայն,
ըստ ինքեան այնքան յուզիչ հանգամանք մը չուներ որքան այն
տարօրինակ գէպքերը որոնք ոճիւրէն ետք տեղի ունեցան եւ որոնք
չատ խորունկ տպաւորութիւն մը գործեցին վրաս՝ արկածայից
կեանքիս ամէնէն բուռն անակնկալը պատճառելով: Հիմա՛կ իսկ,
երբ այնքան երկար ժամանակամիջոց մը անցած է, դեռ կ'սարսափ
այդ յիշատակով եւ նորէն կ'զգամ ուրախութեան, զարմանքի եւ
թերահաւատութեան այն յանկարծական հեղեղը որ ողողեց միաքս:
Ընթերցողները, որոնք քիչ չատ ախորժով հետեւեցան խիստ երե-
ւելի մարդու մը մտածումներուն եւ գործերուն վրայ իմ սպարզած
տեսութիւններուս, չպիտի մեղադրեն զիս՝ եթէ աւելի կանուխ
չյայտնեցի իրենց ինչ որ գիտէի. իր կողմէն զրուած բացարձակ ար-
գելք մը հարկադրած էր զիս լուութիւն պահելու: Եւ դեռ անցեալ
ամսոյ Յին էր որ վերցուց այդ արգելքը:

Կ'գուշակէք անշուշտ թէ Շէրլօք Հօլմսի հետ ունեցած սերտ
մտերմութիւնս չատ բուռն ճաշակ մը տուած էր ինծի ոճրական դա-
տերու ուսումնասիրութեան համար, եւ թէ՛ իր անհետացումէն
ետք՝ միշտ ամենամեծ ուշադրութեամբ կ'կարդայի այն այլադան
խնդիրները զորս մամուլը կ'դնէր հասարակութեան առջեւ: Մէկէ
աւելի անգամներ, իմ անձնական հաճոյքիս համար, փորձեցի, թէեւ
քիչ յաջողութեամբ, կիրարկել իր մէթոտները՝ լուծումներու յան-
գելու համար: Ո՛չ մէկ ոճիւր՝ սակայն՝ այնքան ուշագրաւ երեւցած էր

ինծի որքան Ռօնալտ Ատէրի սպանութիւնը: Երբ կարգացի քննութեան պահուն արուած վկայութիւնները՝ որոնք տեղի տուին սպանութեան վճիռ մը արձակելու մէկ կամ մէկէ աւելի հեղինակներու դէմ, աւելի քան երեք յստակօրէն ըմբռնեցի թէ որչա՛փ մեծ կորուստ մը ըրած էր ընկերութիւնը՝ Շէրլօք Հօլմսի մահուամբ: Այս տարօրինակ տւամբն ինչ ինչ մանրամասնութիւնները՝ վստահ եմ թէ՝ մասնաւորապէս ուշադրութիւնը պիտի դրաւէին այս մարդուն որ իր քաջափութք դիտողութիւններով եւ նրբամտութեամբ մեծապէս պիտի դիւրացնէր ոստիկանութեան գործը եւ նոյնիսկ շատ հաւանական է որ անոր ընկ չկրցածը ինքն ընէր: Ամբողջ օրը, բժշկական այցելքներս ընելով հանդերձ, երեւակայութեանս մէջ կ'դարձնէի այս գործը՝ առանց համոզիչ բացատրութիւն մը գտնելու: Արդէն ամէնուն ծանօթ պատմութիւն մը կրկնելու վտանգը աչք տոնելով՝ հոս առաջ պիտի բերեմ իրողութիւնները ճիշտ այնպէս ինչպէս երեւան եկան քննութիւնէն:

Յարգելի Ռօնալտ Ատէր երկրորդ որդին էր Մէյնուեթ կոմսին որ այս միջոցին կառավարէին էր աւստրալեան դաղութներէն մէկուն ուսկից իր մայրը դարձած էր Անկլիա՝ վերաբուժական գործողութիւն մը կատարել տալու համար իր աչքին վրայ: այս կէնը, իր Ռօնալտ որդին եւ Հիլտա աղջիկը միասին կ'բնակէին Լօնտոնայի մէջ, Բարթ Լէյն փողոց 427 թիւ տունը: Երիտասարդը ընդունուած էր լաւագոյն ընկերութեան մէջ եւ ճանչցուած էր իբր մէկը որ ո՛չ թշնամիներ ունէր եւ ոչ ալ մասնաւոր մոլութիւններ: Նշանուած էր Քարսթէրսէն միս էտիթ Ուտլիի հետ, բայց քանի մը ամիս առաջ նշանը խզուած էր երկուստեք համաձայնութեամբ, ո՛չ մէկ բան կարծի կուտար թէ այս խզումը իր ետին թողած ըլլար շատ խորունկ վիշտեր: Ասով հանդերձ երիտասարդին կեանքը կ'անցնէր անձուկ եւ բնօրինաւոր չըջանակի մը մէջ, որովհետեւ կանոնաւոր սովորութիւններ ունէր եւ բնաւորութեամբ քիչ մը պաղարիւն էր: Սակայն այս երիտասարդ եւ անտարբեր ազնուապետականին անձին վրայ է որ ծանրացաւ մահուան ձեռքը՝ անսովոր եւ անակնկալ ձեւի մը տակ, 1894 Մարտ 30-ի գիշերը, ժամը տասէն տասնըմէկուկէսի միջոցները:

Ռօնալտ Ատէր կ'սիրէր թղթախաղը եւ շարունակ կ'խաղար, բայց երբեք մեծ գումարներ չէր դնէր: Կ'յաճախէր Պօլտունին, Քալէնտին եւ Պակաթէլ քլիւպները: Հաստատուեցաւ որ իր մահուան օրը յետ միջօրէին առաջին խաղէ մը յետոյ Պակաթէլ քլիւպին մէջ ունիսթ խաղացած էր ճաշէն վերջ: Իրեն հետ խաղացողները, Մ. Մըրի, սիր Ճօն Հարտի եւ գնդապետ Մօրըն վկայեցին թէ՝ ուխտի մէջ չան եւ կորուստ զգալիօրէն հաւասար եղած էին երկուստեք: Ատէրի կորուստը հինգ անկէ, ոսկիէն աւելի եղած չէր, ինք անդին հարստութեան տէր ըլլալով՝ այսչափ գումարի մը կորուստը

ոչ մէկ կերպով կրցած էր ազդել իր վրայ: Դրեթէ ամէն օր խաղա-
ցած էր վերոյիշեալ երեք քլիւսներէն մէկուն կամ միւսին մէջ:
Խոհեմ եւ մանաւանդ բազմաւոր խաղացող մըն էր Մինչեւ իսկ
հաստատուեցաւ որ քանի մը շաբաթ առաջ, իբր խաղընկեր ունե-
հաւորվողներուց Մօրըն, մէկ անգամէն մինչեւ չորս հարիւր քսան
անկը ոսկի շահած էր Կօսֆրի Միլնըրէն եւ լորտ Պալմօրալէն:
Ոճիւրին իրիկունը քլիւսէն առն դարձած էր ժամը ճիշդ տա-
մին: Իր մայրը եւ քոյրը աղկականուհիի մը տունը դացած էին իրի-
կունը անցնելու: Սպասուհին յայտարարեց թէ ինք լսած էր անոր
մահելը երկրորդ յարկին սենեակը որ փողոցին վրայ կ'նայէր եւ
իբր աշխատութեան սենեակ կ'ծառայէր իրեն: Կանուխէն կրակը
վառած էր, եւ որովհետեւ վառարանը կ'մխար, պատուհանը բաց
թողուցած էր: Ո՛ր եւ է աղմուկ չէր լսուած յարկաբաժնին մէջ
մինչեւ ժամը տասներմէկը քսան անցած, որ միջոցին տուն մտաւ
լէտի Մէյնուիթ իր աղջկան հետ: Մայրը ուղեւոր բարիբօլուն ըսել
իբր զաւակին, փորձած էր անոր սենեակը մտնել, բայց դուռը ներսէն
դոցուած էր թանալիով եւ իր կոշերը անպատասխանի մնացած էին:
Ասոր վրայ օգնութեան կանչեց տնեցիները եւ դուռը խորապէս
տուաւ: Տարաբազդ երիտասարդը սեղանին մօտ գետին վրուած էր,
զլուխը անուիթօրէն ջախջախուած ո՛չ վօլվէրի մը պայթուցիկ գնդա-
կով: Կրակէն սենեակին մէջ չկար: Սեղանին վրայ կ'աւանուէին
տասը ոսկինոց երկու պանքնօթ եւ ոսկի ու արծաթ դրամներէ
բազկացած տասը չիլին՝ տարբեր գումարներով դէզ դէզ դուռած:
Թեթի մը թուղթի վրայ գրուած էին քանի մը թուանշաններ՝ քլիւ-
սի բարեկամներէն ոմանց անուններուն դիմացը, ինչ որ կարծել
կուտար թէ իր մասուան պահուն իր թղթախաղի հաշիւներուն
կշիւը ընկու վրայ էր:

Իրողութիւններու մանրակրկիտ քննութիւն մը աւելի կ'նճոռ-
տեց խոյրը: Ամէնէն առաջ զժուար էր հասկնալ թէ ի՞նչ պատճա-
ռաւ երիտասարդը ներսէն դոցած էր իր սենեակին դուռը: Կարելի
էր ենթադրել թէ մարդասպանը բանալիով դուռը դոցելէ յետոյ՝
պատուհանէն փախած էր, բայց ան նուազն քսան սոք բարձրութե-
նէ՞մը ինկած ըլլալու էր քրքումի ծաղկալից թառուածի մը մէջ-
տեղը, ճիշդ պատուհանին տակը: արդ՝ ո՛չ ծաղիկները, ո՛չ գետինը
կոխատուած ըլլալու երեւոյթ ունէին եւ ոչ ալ քայլի ո՛ր եւ է
հետք կ'նշմարուէր՝ տունը փողոցէն բաժնող զաւարուտ պատուա-
րին վրայ: Ուրեմն, ըստ երեւոյթին, երիտասարդը ինք անձամբ դո-
ցած էր դուռը: Ի՞նչպէս գտած էր ուրեմն մահը . . . Անկարելի էր
մինչեւ պատուհանը մագլցել առանց հետք մը ձգելու: Ենթադրելով
թէ կարելի եղած ըլլար բաց թողուած պատուհանէն պարպել հրա-
զէնը, այն ստեղծ ռճրադործը նշանաւոր քաջող մը ըլլալու էր որ
յաջողած էր բէվօլվէրի գնդակը հասցնել դոհին եւ այսօրինակ վէրք

մը պատճառել անոր: Վերջապէս Բարք Լէյն շատ յաճախուած վայր մըն է եւ տունէն հարիւր մէթը անդին կ'գտնուի կառքերու կայարան մը: Այս երկու հրապարակներէն ո՛չ ոք հրազէնի պայթիւն լսած էր, եւ սակայն դիակ մը կար մէջտեղը եւ բէվօլվէրի զնն-դակ մը որունն անկաձեւ. ծայրը առաջ բերած էր այն սոսկալի վէր-քը որ վայրկեանական մահ մը պատճառած էր: Աստիք էին ահա Բարք Լէյնի խորհրդաւոր պարագաները որոնք աւելի բարդ հանգամանք մը կ'ստանային ո՛ր եւ է շարժառիթի բացարձակ չգոյութեամբ, ուրովհետեւ, ինչպէս ըսի արդէն, ամէն մարդ դիտէր թէ զոհը ո՛ր եւ է թշնամի չունէր եւ միւս կողմէն քնաւ ձեռք զարնուած չէր յար-կաբաժնին մէջ գտնուած զրամին եւ արժէթուղթերուն:

Ամբողջ օրը մտքիս մէջ զարձուցած էի այս ամէն մանրամաս-նութիւնները, փորձելով գտնել այնպիսի ենթադրութիւն մը որով կարելի ըլլար իրարու հետ հաշտեցնել ըստ պարագաները եւ եւրեւան հանել «ամենափոքր ընդդիմութեան հետք» մը որ, ինչպէս յայտարարած էր հէք բարեկամս, մեկնակէտը պիտի ըլլար ամէն խուզարկութեանց, կ'խոստովանիմ թէ չկրցայ յաջողիլ Նրեկոյին, ձեռնալայրը կտրել անցնելէ յետոյ, ժամը վեցին մօտերը ինքզինքս գտայ Բարք Լէյնի մէջ, Օքսֆորտ Սթրիթի կողմը. մայթին վրայ, դատարկապօրտ հտաքրքիւններու խումբ մը՝ որ պատուհանի մը կը նայէր, ցոյց տուաւ. ինծի այն տունը դոր կուգէի քննել: Բարձրա-հասակ, խիստ նիհար եւ կապոյտ ակնոցներ կրող մարդ մը՝ որուն քաղաքային հագուստով գաղտնի ոստիկան մը ըլլալուն շատ կաս-կածեցայ, զինք մօխի ընելու համար խոնուող բազմութեան մը շըր-ջապատուած, վիճաբանելու վրայ էր ենթադրութեան մը վրայ դոր պատուական կ'գտնէր. կրցածիս չափ մօտեցայ, բայց իր դիտողու-թիւնները ա՛յնչափ անհեթեթ երեւցան ինծի որ սրտնեղած ետ քաշուեցայ: Հեռանալու միջոցիս ետիս գտնուող քիչ շատ տարե-քոտ եւ անշոքր երեւոյթով մարդու մը զարնուեցայ եւ ձեռքը բռնած գիւքերուն մեծ մասը գետին թափեցի: Կ'յիշեմ որ զանոնք գետնէն մողվելու ատենս աչքիս զարկաւ անոնցմէ մէկուն վրայ զրուած հետեւեալ անունը. Մագուսն ժառերու կրօնիկ, եւ խորհե-ցայ թէ մարդուկը թերեւս գրասէր մըն էր որ քիչ ծանօթ հեղի-նակներու գործերը կ'հաւաքէր՝ ծախելու եւ կամ իր դրամոյի ճա-շակը գոհացնելու համար: Ուղեցի ներողութիւն խնդրել իրմէ այս պատահարին համար որուն պատճառ եղած էի, բայց յայտնի էր թէ այդ ինկած գիւքերը թանկագին առարկաներ էին իրենց տիրոջ համար, որովհետեւ այս վերջինը արհամարհոտ քրթմնջիւնով մը կռնակը զարձուց եւ բազմութեան մէջ աներեւոյթ եղաւ:

(Կ'շարունակուի)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յրանսայի մէջ եկեղեցիներու եւ պետութեան բաժանման խնդիրը գրեթէ լուծուած կը սեպուի:

Ինչպէս ծանօթ է արդէն՝ Յրանսայի մէջ եկեղեցիները եւ պետութիւնը դաշնակից կ'ապրէին, Մեծն Նարոլէոնի եւ Վաթիքանի միջեւ ստորագրուած պայմանագրին համեմատ: Ստոյգ է որ այդ պայմանագիրը բաւական նպաստաւոր տրամադրութիւններ կը պարունակէ կառավարութեան համար լայց ոչ նուազ նպաստաւոր տրամադրութիւններ կը պարունակէ կաթողիկ եկեղեցւոյ համար: Օրինակի համար, կառավարութեան ընտրած եպիսկոպոսները վաւերացնել կամ ոչ պապութեան պատկանելուն՝ այս վերջինը կարող է մերժել, կրնայ երբեմն չփոթեցնել երկու իշխանութեանց յարաբերութիւնները եւ յուզել խիղճերը, կրնայ նաեւ չանտալ պետական խորհրդոյ վճիռներու որոնք կը վերաբերին եկեղեցական խնդիրներու, առանց նիւթական, պոնէ բարոյական պատասխանատւութիւն մը ստանձնելու, եւ զիմե կուտայ կծու եւ ուժգին միջոցներու, սրպէսզի հանրային իշխանութեան կողմէ իբրեւ հալածեալ ներկայացնէ ինքզինքը: Ինչպէս ըսած է Բրէյփ Բարատու, ինչ որ գէշ սպաւորութիւն մը կը թողու հաւատացեալներու սիրտերուն մէջ: Նկատելով միւս կողմէն որ կաթողիկ եկեղեցին իւր անցեալովը ժողովուրդին հետ ունեցած վաղեմի եւ սերտ յարաբերութիւններովը, աւանդութիւններովը ազդ. եկեղեցի կը նկատուի ֆրանսացւոց ստուար մէկ մասին կողմէն, կառավարութիւնը ստիպուած էր տարուէ տարի մեծ գումար մը յատկացնել կաթողիկ եկեղեցւոյ, որմէ զուրկ են բողոքական եւ իսրայելական համայնքները: Այս վերջիններքը իրենց միջոցներով կը գոհանան եւ բան մը չեն սպասեր կառավարութենէն, հետեւաբար եկեղեցւոյ եւ պետութեան բաժանումը յոժար կամօք ընդունած են: Բաժանման խնդիրը կը կնճռոտէր ուրեմն միայն կաթողիկ եկեղեցւոյ մասին, որ երբեք չուզեր բաժնուիլ կառավարութենէն, ինչպէս չկրնար բաժնուիլ, ըսած է Բրէյփ Բարատու, կըքոտ կինը իւր ամուսինէն: «Սիրէ զիս եւ հնազանդէ եթէ կրնաս, զարկ ինծի եթէ կ'ուզես, բայց երբէք մի՛ բաժնուիր ինձմէ:»

Այդ բաժանումը չէր կրնար տեղի ունենալ առանց մեծ ցնցումներու եւ այս պատճառով է որ իրենց երկիրը յըջօրէն եւ խելացութեամբ սիրող ֆրանսացիք մեծ զգուշութեամբ կը մօտենային այդ խնդիրին: Բայց հիմայ դադարաւորները վոխոսեցան եւ ժամանակիս ոգին կը թելադրէ, նոյն իսկ կ'ստիպէ որ այդ բաժանումը տեղի ունենայ վերջնականապէս, բաւական դժուարութեամբ, բայց առանց ցնցումի: Յրանսայի երեսփոխանական ժողովը երկու տարուան նիստերուն մէջ վիճեցաւ այս խնդիրին նկատմամբ եւ քուէից մեծ

առաւելութեամբ եկեղեցւոյ եւ պետութեան բաժանման օրէնքը ընդունուեցաւ: Վերջերս ծերակոյտն ալ այդ խնդիրով դարձեցաւ եւ ինչպէս հեռալիրը խմացուց՝ ընդունեցաւ այդ բաժանման սլըդ-րունքը, առանց մեծ ընդդիմութեան: Հիմայ կը մնայ այդ օրէնքի յօդուածներուն մի աւ մի վիճաբանութիւնը, ինչ որ յառաջիկայ Յունիար կամ Փետրուարի մէջ կը լրանայ եւ վերջ կը տրուի այդ կարեւոր խնդիրին, որ երկու տարիներէ ի վեր մեծ մտաւանջու-թիւն պատճառած է Ֆրանսայի մէջ:

Անկլիական եւ գերմանական ազդերու յարաբերութիւնները հաշտարար չեն նկատուիր իրաւամբ եւ ասոր պատճառ տուած է Գերման արտաքին գործոց ուղղութեան ուժղին եւ արաասովոր ընթացքը: Արդի պարագաներու մէջ մոռնալու չէ թէ որչափ ծանր երեւցան Վիսկոն կայսեր անցեալ անդամ արաասանած ճառին մէջ ըսած խօսքերը. «Իբր վառօղը չոր եւ սուրերը սրուած ըլլալու են»: Այս խօսքերը մեծ անվստահութիւն ներշնչեցին Ֆրանսական, ան-կլիական եւ ուրիշ տէրութեանց դաշիններու: Գերմանիա կը վստահի եւ կը կոթնի իւր բանակին նաւատորմին եւ երբեակ դաշնակցութեան վրայ՝ երբ յարձակողական լեզու կը գործածէ, բայց վերջին տարիներու փորձառութիւնը ցոյց տուաւ որ ազգերու համերաշխութիւնը, մերձաւորութիւնը եւ համաձայնութիւնը թուղ-թի վրայ ստորագրուած դաշնակցութեանց չափ եւ երբեմն չատ ա-ւելի զօրաւոր են: Այսօր Ֆրանսան աջն աստիճան սերտ յարաբերու-թիւններ ունի Անկլիոյ հետ որչափ կարելի է ըլլան երկու լուսա-ւորեալ ազգերու մէջ եւ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւ-նը որ Թանճերի դարձուածքով եւ Տէլքասէի անկումով կէտ նպա-տակի ունէր անջատել հեռացնել Ֆրանսան Անկլիայէն, չյաջողելէն զատ հակառակ ազդեցութիւն ունեցաւ: Այլեւս Անկլիա եւ Ֆրանս սա ձեռք ձեռքի տուած պիտի քալեն եւ պիտի պաշտպանեն իրենց իրաւունքները եւ չահերը: Միւս կողմէն անկլեւձարոնական դաշ-նակցութիւնը բնաւ ձեռք չառաւ գերմանական քաղաքականու-թեան: Գերմանիա իւր Ծայրալոյս Արեւելքի դաղթային տպագան արդէն վտանգուած կը տեսնէ եւ կը յուսայ ատոր առջիւր առնե-լու Ռուսիոյ հետ համաձայնելով՝ Ծայրալոյս Արեւելքի շահերուն մասին, բայց Ռուսիոյ այդ ահագին պարտութիւններէն եւ խան-դարման վիճակէն վերջը չկրնար այդ խնդրի մէջ մեծ դեր մը խա-ղալ, քանի որ մասնաւոր Ֆրանսա եւ Ամերիկայի Միացեալ Նա-հանգները համաձայնած կը նկատուին Անկլիոյ եւ ձարոնի հետ: Ռուսիոյ մէկ կերպով ձեռք չտար Ֆրանսայի հետ ունեցած դաշ-նակցութեանց հակառակ վարուիլ եւ եթէ տեղական շահերու հա-մակերպութիւնը կ'ստիպէ զինքը Գերմանիոյ հետ համաձայնելու, այդ համաձայնութիւնը առժամանակեայ եւ հարեւանցի է եւ չկըր-նար էական եւ տեւող հանդամանք մը ունենալ: Եւրոպայի հաւա-սարակչութիւնը պահել հարկ է եւ այդ ալ միայն կրնայ պահուիլ երբեակ դաշնադրութեան դէմ Անկլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ հա-մաձայնութեամբը:

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՄԵՐ ԿԱՆՈՒՆԵՆ

✱ Պայրամի հանդէսը տօնուեցաւ քաղաքիս մէջ անցնալ երեքշաբթի մեծ շուքով և զուարմ օդերուն թռնալով։ շնորհաւորական այցելութիւններ տրուեցան Բարձր, Կուսակալին և Կառավարական բարձրաստիճանի պաշտօնատարաց՝ հիւպատոսական մարմնայն, կրօնական պետերուն և այլ պաշտօնաւոր և անպաշտօն բարձր անձնաւորութեանց կողմէ։ զեղեցիկ կերպով դրշադարդուած էին Կառավարական շէնքերը, Օսմանեան պահակ շողեանը, ինչպէս նաև նաւահանգիստը խաբարած շողեաններ և առաջատանաւեր, Համիտիյէ ընկերութեան նաւամատոյցը և շոգենաւները, Գաղաթի ընկերութեան և Իզմիր-Կէօզմէիէ երթևեկող թրակայները, ևն։

✱ Նոյն օրը Ս. Առաջնորդը, ընկերակցութեամբ Առաջ. փոխանորդ Արժ. Ը. Յովն. Ա. քնյ. Միշտանանի, Յ Պալլըքեան, Կ. Ազնաուրեան և Մ. Գալիաքեան էֆէնտիներու պայրամի տօնին առթիւ շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Բարձր. Կուսակալ Քեմալի վաշային, Մէքթուպի պէյին, Քոմախտան վաշային, Վսեմ. Հաքիմին, արտաքին յարաբերութեանց տեսուչ Վսեմ. Ֆուատ պէյին, ոստիկանպետ Մազհար պէյին, քաղաքապետ Էշրէֆ վաշայի և Աւետարական դատարանի նախագահին։

✱ Դառաստանական Խորհուրդը 3 անդամակիցներու յաւելում մ'առաջարկած ըլլալով Ազգ. Վարչութեան, Վարչութիւնը ընտրած է Համարածում Մոստիշեան, ձիւան Գալթաղեան և Մանուկ Գալիաքեան էֆէնտիները իբրև անդամ նոյն խորհուրդին։

✱ Պօլսոյ Թերթերէն ումանը հանգուցեալ ներքև եպիս. Աղանեանի համար տեղւոյս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելու յիշելու առթիւ գրած են թէ Ս. Մեսրոպեան վարժարանը Ալանեան Սրբազանի առաջնորդութեան օրով կառուցուած է՝ Հազիւ 20 տարուան անցնալ ունեցող ղեպքի մը ա՛յսքան ակ-

նէրև խեղած իւրում չէնք կտրծի որ նեքէի ըլլալ լրացումեան և փափաքելի է որ քիչ մը աւելի հոգ տարի ժամանակագրական ղեպքերը ճշդութեամբ արձանագրելու։ Ս. Մեսրոպեան վարժարանը, ինչպէս նաև Ս. Հոփիսիմեանցը, կառուցուած են նախկին. առաջնորդ հոգեւոյս Մուստաֆանց Սրբազանի առաջին առաջնորդութեան օրով, իսկ Ալանեան Սրբազանի օրով շինուած է Արհեստանոցը՝ ծախիւք Կ. Արապեան էֆէնտիի։

✱ Անցեալ հինգշաբթի օր, 17 Նոյ. Ս. Մեսրոպ. վարժարանի սրահին մէջ կատարուէր է փոքրիկ հանդէս մը՝ նոյն վարժարանի աշակերտներուն կազմած եղբայրսիրական ընկերութեան տարեկարծին տոթիւ, նախադաճութեամբ Ս. Առաջնորդին և ներկայութեամբ Տ. Եղիշէ վրդ.ի, հրաւիրեալ կրթական երկրես պաշտօնէից օմանց, Խնամակալուհի Տիկնանց և Ուսումն. Խորհրդոյ անդամներուն։ հանդէսէն յետոյ տղբատիկ աշակերտներուն տրուած համեստ սեղանին մասնակցեր են ներկաներէ շատերը։

✱ Մայրաքաղաքի Թերթերուն մէջ կը կարգանք Թէ Պ. Յակոբ Բաւպըքեան որ Ս. Առաջնորդին կողմէ ստացած էր զպրումեան աստիճան, զրկուած է եղեր անկէ՝ անարժան դատուելով։ Այս լուրը մեզի զարմանք պատճառելով, յարմար դատեցինք պաշտօնապէս զիմում ընել տալ Ս. Առաջնորդին և Ն. Ս. քացարձակ հերքումին վրայ, մենք ևս յարմար դատեցինք հեքքել այդ ստացող լուրը, խնդրելով մեր Կ. Պօլսոյ պաշտօնակիցներէն որ հաճին երիտասարդի մը պատուոյն ղմ եղած այս նախատինք ուղղել, քանի որ խնդիրն իզմիրեան Թղթակցի մը խելալուտակէն բղխած է՝ որ Պ. Յակոբէ 3 ումնոց չլիւնալով ստանալ անոր դպրութեան աստիճանին լուրը տալու պատրուակին տակ, չէ՝ տատամսած՝ ինչպէս միշտ՝ հակառակ ու ղինծու լուր մը յերկրելի, մանաւանդ որ Պ. Յակոբ մեր տպարանին մէջ իբրև գրողար 6 ամսէ ի վեր կ'աշխատի պարկեշտօրէն։

ԵՔԱՆԵԱՆ

✱ Այտրնի նահանգին կրթական Տեսուչ Վսեմ. Իսմայիլ Նայիլի պէյ որ ասկից տուց ստացած էր ֆրանսական կառավարութեանէն «Օգեֆիսիլ ալ լիւս-քրիստիան քիսպիլի» շքանշանը՝ արտօնուած է Կայս. իրաւէով՝ կրելու նոյն պատուանշանն։ Խմբագրութիւնն անգամ մ'ալ կ'ներկայէ իր շնորհաւորութիւններն Վսեմ. Նայիլի պէյին։

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOLLO & C.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԵՆՓՈԼՈ ԵՒ ԸՆԿ.

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ի Ս Մ Է Ձ

Ցուցադրութիւն խաղալիքներու.

Կադանդի նուէրներու.

ԱՐԾԱԹԵՂԷՆՆԵՐ, ԱՐՈՅՐՆԵՐ, ԿԱՀԱՐԱՍԻՔ, ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱ-
ԿԱՆ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ ԵՒՆ. ԵՒՆ.

Դիւկոտեմբեր 3 կիրակի օրէն սկսեալ
մինչև նոր տնօրինոյքիս վաճառատոշն
ըստ պիտի ըլլայ Կ. Ա. ժամը 8.30 կեսօր:

Կ Ա Տ Ա Կ Ե Ր Գ Ք

Մ Ո Ղ Ի Է Ր Ի

ԵՐԿՈՒ ՀԱՏՈՐ

ԹԱՐԳՄԱՆՅՑ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ԳԻՆ 54 ՂՐՈՒՇ

Փափաքողք կրնան դիմել միակ կեդրոնատեղին՝

ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ

Կրթասէր ընկերութիւն. — Այցելու մը որ չուզեր իր անունը
յայտնել նուիրած է 60 ֆրանք խնայաստ Մանկական Պարտէզին:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ

Զանազան տեղերէ մեր Մեծ. Գործակալները զանգաւաններ կ'յայտնեն բաժանորդներէ ումանց համար, որոնք ղօուարութիւններ կ'յարուցանեն եղբր բաժնեգիրներու վճարման պարագային: Նոյն զանգաւարտացանք նաեւ վերջին անգամ մեր Խարբերդի Մեծ. Գործակալէն: Առաջին անգամ ըլլալով զանց կ'անեն հրատարակել իրենց պարտքը վճարել ղօկաւակողներու անուններն, բայց շարունակ այս յանկերգով մեր պարտաճանաչ բաժանորդներն վերադարձնել չուզելով, կ'յայտարարենք թէ իրենց պարտքը ժամանակին չվճարողներու անուններն՝ ցարդ մեր ի դորձ կրած փախկանկատութիւնն պահ մը մէկ կողմ դնելով պիտի հրատարակենք մի առ մի:

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻԻՈՎ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ՏԻԿԻՆ Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԱՐՍԱՄ

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս ԿԱՆԽԻԿ է: Երբէք նկատողութեան չպիտի առնուին՝ առանց բաժանորդագնի ներկայման՝ եղած դիմումները: Բաժնեգիրք կրնան ղրկուիլ Մանտաքոսով, փ. գրով և կամ թղթատան բուլսով 20 հատ 1 ղրուշնոց բուլը 20 ղրուշի հաշւով: Կորսուած թերթեր վերստանալ փափաքող պէտք է որ վճարեն անոնց գինը: Հասցէի փոփոխութեան պարագային անհրաժեշտ է երկու ղրուշ ղրկել: Զհրատարակուած յօդուածք ետ չեն տրուիր, եւ առանց բացառութեան անպատասխանի կ'մնայ այս առթիւ խնդրուած ո եւ է բացատրութիւն: Կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ չափաւոր գիններով:

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնն է:

Թուրքիոյ համար տարեկան 50 Վեցարսեւայ 30 ղրուշ

Արսասահմանի » » 12 փրակ

Ռուսաստանի » » 5 ռուպլի

ՀԱՏԸ 40 Փարս

Ա. Մամուլ ձեռքէ կ'ծախուի Պոլիս և կեդրոնատեղին ու միակ գործակալն է Մեծ. ԱՐԻՄ ԷՃ. ՅԻՆՃԱՆՃԵԱՆ Պապ - Ալի, ճիշտ Օղլու փողոց ք. 20, կը գտնուի նաեւ ինչպէս Բերաի նոյնպէս և բոլոր լրագրագաճառներու և ծխալաճառն. բու ժող հատը 40 փարաի:

Ուղղակի բաժանորդագրուիլ փափաքողք պէտք է ղիմեն Խմբագրութեան: Հասցէ՝

م. ماموريان مخدومی - ازميز

«آردوليان مامول» غزتهسى صاحب امتياز ومدير مسئولی

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

M. MAMOURIAN FLS

ԽՄԲԱԳՐ - ՏԵՐԵՆ

RÉDACTEUR - PROPRIÉTAIRE

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

de la Revue Hebdomadaire

Շաբաթաթերթի

«AREVÉLIAN MAMOUL»

Իզմիր

Smyrne

